

LA DIVERSITAT RELIGIOSA EN LES SOCIETATS OBERTES

CRITERIS DE DISCERNIMENT

1
T
N
E
M
U
O
O
D

Generalitat de Catalunya
**Consell Assessor
per a la Diversitat Religiosa**

LA DIVERSITAT RELIGIOSA
EN LES SOCIETATS OBERTES
CRITERIS DE DISCERNIMENT

CONSELL ASSESSOR
PER A LA DIVERSITAT RELIGIOSA

Document 1

Documents del Consell Assessor per a la Diversitat Religiosa, 1
La diversitat religiosa en les societats obertes. Criteris de discerniment.
Barcelona, setembre de 2013

Coordinació i redacció: Consell Assessor per a la Diversitat Religiosa
© Generalitat de Catalunya
Departament de Governació i Relacions Institucionals
Direcció General d'Afers Religiosos
Via Laietana, 14 , planta 1a - 08003 Barcelona
www.gencat.cat/afersreligiosos
[@afersreligiosos](https://twitter.com/afersreligiosos)

Impressió: Argra Trading S.L. - Tordera 38, 08012 Barcelona
Dipòsit Legal B-21893-2013

Imprès sobre paper ecològic

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	5
1. EL NOU MARC	7
1.1. El creixent pluralisme a la nostra societat	
1.2. Igualtat i gestió de la pluralitat	
2. LA DIVERSITAT COM A OPORTUNITAT	9
2.1. Diversitat de respostes socials a la diversitat religiosa	
2.2. Ètica i la comunicació com a base per a la gestió de la diversitat religiosa	
2.3. Vers una cultura comuna	
3. CRITERIS DE DISCERNIMENT	11
4. VERS UN MODEL PROPI DE GESTIÓ DE LA DIVERSITAT	12
4.1. La laïcitat i el laïcisme com a models de gestió de la diversitat religiosa	
4.2. Els principis de la laïcitat	
4.3. L'aplicació de la laïcitat a Catalunya	
4.4. Vers la construcció d'una cultura pública comuna	
4.5. Elements per una recta comprensió de l'aconfessionalitat de l'Estat	
4.6. La importància de la recta comprensió de l'esfera pública i privada	
5. LA GESTIÓ DE LA DIVERSITAT RELIGIOSA DINS DEL MARC JURÍDIC VIGENT	16
5.1. Què és la llibertat religiosa	
5.2. Els límits de la llibertat religiosa	
5.3. La normalització de la llibertat religiosa a les societats obertes	

6. RECOMANACIONS D'ORDRE PRÀCTIC	19
6.1. Institucions educatives	
6.2. Mitjans de comunicació	
6.3. Administracions públiques	
6.4. Organitzacions de treball	
6.5. Institucions de salut	
7. CONCLUSIÓ	24
8. APÈNDIX: VOCABULARI ESSENCIAL	25
CONSELL ASSESSOR PER A LA DIVERSITAT RELIGIOSA	27

INTRODUCCIÓ

Benvolgudes, benvolguts,

El document que teniu a les mans és fruit del treball elaborat i desenvolupat pel Consell Assessor per a la Diversitat Religiosa, a qui vull agrair la tasca realitzada en favor d'una millor gestió de la diversitat existent al nostre país. “La diversitat religiosa en les societats obertes: Criteris de discerniment” ens recorda que aquesta gestió en una societat plural i oberta com és la catalana cal entendre-la amb una visió àmplia del fet religiós i tenint present la seva transversalitat en les múltiples facetes de la nostra vida quotidiana.

Catalunya sempre serà un país d'acollida, integrador i cohesionat, i és per això que també entenem la diversitat religiosa com una oportunitat per incrementar la riquesa cultural del nostre país en un marc d'una societat cada vegada més cosmopolita. És en aquest sentit que entenem que el marc del diàleg interreligiós ha d'esdevenir el més ampli possible. Cal partir de la base que el fet religiós és consubstancial a la persona i que per tant té una gran transcendència en la societat, i és per això que dos grans reptes que cal afrontar des de la gestió pública del fet religiós és la garantia dels drets de llibertat religiosa i el manteniment de la cohesió social.

Volem aprofundir en aquesta llibertat i en aquesta cohesió també des del convenciment que cal mostrar els valors que tenim en el si de la nostra societat perquè és des d'aquests que millorarem el nostre bé comú. Com deia el filòsof i polític romà Luci Anneu Sèneca: “que la virtut ens precedeixi i tots els nostres passos seran segurs”.

Catalunya afronta en aquests moments els reptes més importants que probablement hem tingut com a poble en els darrers segles i és per això que hem d'afrontar-los amb seguretat, convicció i cohesió. I ho farem també des

de la idea d'“units en la diversitat”, sobre la qual s'ha construït la Unió Europea, que ha esdevingut el millor exemple d'èxit de pau i concòrdia durant el passat segle XX.

Des d'aquestes línies vull reiterar el meu agraïment al Consell Assessor per a la Diversitat Religiosa per aquest document i la feina que desenvolupa en el seu dia a dia per tal de fer de la nostra una societat més rica i més cohesionada socialment i cultural.

Joana Ortega i Alemany

Vicepresidenta del Govern
i consellera de Governació i Relacions Institucionals

1. EL NOU MARC

1.1. El creixent pluralisme a la nostra societat

Un dels fenòmens que caracteritzen més clarament el nostre país és la creixent pluralitat que s'hi detecta i, entre aquests, l'adscripció religiosa n'és una. La diversitat no és un fenomen nou, però darrerament s'ha accelerat. Aquest fenomen ha estat alimentat, d'una banda, pels fluxos migratoris i, de l'altra, pel canvi de paradigma social al qual totes les societats s'han vist abocades, que comporta la introducció progressiva del diàleg en totes les esferes de la vida per donar resposta a la sensació d'incertesa.

Si analitzem la situació amb rigor, veurem que la nostra societat mai no ha estat homogènia, però actualment la interdependència entre la societat globalitzada i els diversos grups que la integren multiplica la pluralitat que la caracteritzava temps passats, obrint noves oportunitats i provocant, també, certs problemes.

Aquesta societat heterogènia i plural on coexisteixen persones i grups de diferent ideologia i creences està generant una sèrie de debats en l'espai públic. Tot sembla indicar que es fa necessària una gestió intel·ligent i harmònica de la diferència en l'espai públic que sigui, a la vegada, respectuosa amb la tradició pròpia del país que l'ha configurat fins al present, però també atenta i respectuosa en la pluralitat religiosa i cultural emergent.

1.2. Igualtat i gestió de la pluralitat

L'equilibri entre el reconeixement de la diversitat i el deure de garantir la igualtat obliga a definir orientacions d'actuació. Primer, cal garantir una fluida relació entre l'estructura formal (l'Administració, les institucions i els poders polítics) i les confessions religioses; en segon lloc, cal compartir un marc comú de drets i de deures pel conjunt d'organitzacions, d'agents socials i d'individus.

En aquest procés de gestió de la pluralitat es fa imprescindible la definició i concreció d'un marc que garanteixi la llibertat individual i col·lectiva en els

diferents àmbits d'interacció (el treball, l'escola, els serveis de salut, el barri, etc.), amb l'única limitació de la protecció dels drets fonamentals per a totes les persones.

Les diferències que separen, molt sovint, uns col·lectius dels altres no són tangibles, sinó essencialment intangibles. Són els valors, les creences, les concepcions de la vida i de la mort, el mode de concebre les relacions de gènere i la mateixa idea de felicitat. Aquestes diferents percepcions es tradueixen en estils de vida i de relació molt distints els uns dels altres. Un model de gestió on aquesta pluralitat tingui cabuda, respectuosa amb les arrels del país, suposa un benefici per a totes les persones, perquè és una font de riquesa i contribueix a la cohesió social. No obstant això, la legitimitat d'aquest marc comú compartit augmentarà com més diversitat de veus s'incorporin en la seva formulació.

2. LA DIVERSITAT COM A OPORTUNITAT

La diversitat religiosa i espiritual és una oportunitat en molts sentits. Això no obstant, la relació entre comunitats religioses i el conjunt de la societat pot suscitar conflictes de valors i d'interessos que cal saber prevenir i, en la mesura de les possibilitats, evitar.

2.1. Diversitat de respostes socials a la diversitat religiosa

Enfront d'aquesta pluralitat ètnica i religiosa, els estats ofereixen diferents respostes per tal d'articular la relació amb els diferents col·lectius. A grans trets, hi pot haver una tendència a l'aculturació envers la cultura pública majoritària, la qual cosa implica la reclusió de la identitat religiosa en l'esfera privada. Una segona opció és l'hermetisme comunitari, caracteritzat perquè no es comparteix una cultura pública comuna a tots els grups. I finalment, hi ha l'orientació envers la imbricació entre una cultura pública legítima per a tots els grups que recull la diversitat existent i la pròpia identitat.

Aquesta darrera perspectiva aprofundeix en el principi de la igualtat de les diferències, segons la qual es garanteix el mateix dret a la llibertat, l'exercici i manifestació de la tradició religiosa per a totes les comunitats.

2.2. L'ètica i la comunicació com a base per a la gestió de la diversitat religiosa

Per tal de fer possible la bona entesa i la comunicació fluida entre elles, hi ha dos aspectes rellevants a tenir en compte. Primer, és important identificar una ètica i valors transversals que uneixin les diverses tradicions, superar els tòpics, les caricatures i les visions tòxiques de l'altre. Segon, partint de la capacitat universal de llenguatge i comunicació, en la interacció i comunicació entre grups ha de dominar una pretensió de validesa (és a dir, la voluntat d'entendre's en el procés de diàleg). La voluntat d'entendre's és clau en el procés de gestió de la diversitat.

Entre aquests valors transversals cal destacar: el compromís solidari en-

vers els grups més vulnerables de la societat, l'estima per tots els éssers vius i la riquesa de la biodiversitat, l'atenció a les necessitats espirituals de tot ésser humà i l'anhel per un món més just i més pacífic i d'un sistema econòmic capaç de sostenir totes les persones.

El nostre temps reclama aquest treball de solidaritat, per reduir el risc de conflicte i enfortir la cohesió social en un món cada cop més interdependent entre les seves parts. El reconeixement de la diversitat, contra tot pronòstic, no suposa la fractura d'una societat, ans al contrari, sempre que hi hagi un reconeixement igualitari entre totes les parts que dialoguen. La diversitat és una font de creixement i de riquesa per a les societats, així com d'excel·lència.

2.3. Vers una cultura comuna

La riquesa de talents i de rols és la condició de possibilitat del bon desenvolupament de tota organització, però perquè aquesta assoleixi el seu fi, cal complementarietat, cal acord, una profunda entesa, una cultura mínima comuna consensuada a través de totes les veus. Crear aquesta cultura és cabdal per al desenvolupament de la nostra societat. Les estructures que són equitatives entre les seves parts són altament eficients i augmenten la seva qualitat.

3. CRITERIS DE DISCERNIMENT

No és el nostre objectiu identificar criteris polítics d'actuació davant de la diversitat religiosa, però sí que pretenem identificar els criteris ètics que haurien de regular la gestió política de la diversitat religiosa en l'esfera pública. Els criteris de discerniment que proposem s'inspiren en l'esperit i la lletra de la Declaració Universal dels Drets Humans (1948), perquè considerem que és el text de naturalesa ètica més consensuat universalment i que reconeixen totes les constitucions democràtiques, inclosa la nostra.

Aquests criteris són:

- a. El respecte mutu.
- b. La mútua coneixença i benvolença.
- c. La desconstrucció de prejudicis negatius i ofensius.
- d. L'equitat en dignitat de les persones, independentment de les seves opcions espirituals i/o religioses.
- e. La llibertat de creences i d'expressió de les creences i de les conviccions.
- f. El respecte a la integritat física i moral de totes les persones.
- g. La cura pels grups minoritaris, perquè puguin expressar-se en el conjunt social.
- h. La condemna de qualsevol forma d'extremisme i de violència en qualsevol de les seves formes.

4. VERS UN MODEL PROPI DE GESTIÓ DE LA DIVERSITAT

4.1. La laïcitat i el laïcisme com a models de gestió de la diversitat religiosa

El mot laïcitat es refereix a una concepció política que implica la separació del poder polític i religiós. La laïcitat és una concepció moderna de l'organització política de la societat, segons la qual l'Estat, com a encarnació de la sobirania popular dins d'un territori i com a institucionalització jurídica que regula la convivència en aquella comunitat, està per sobre de qualsevol poder social i, de manera particular, de totes les institucions que gestionen les tradicions religioses, les tradicions simbòliques i les filosofies de vida.

S'ha de distingir del laïcisme, que implica l'expulsió de la realitat religiosa de l'esfera pública. En conseqüència, la gestió de la diversitat religiosa ha d'enquadrar-se en un model de laïcitat que doni cabuda, principalment des de les seves institucions, a la pluralitat d'expressions religioses a partir del reconeixement mutu. Aquesta perspectiva s'emmarca en una societat dialògica que respecta les diferències i les posa en contacte comunicatiu per tal de democratitzar i enfortir l'espai públic.

4.2. Els principis de la laïcitat

La laïcitat és una forma de governança que es basa en dos grans principis. Primer, la igualtat de tracte i la llibertat de consciència. I segon, en dos procediments: la separació de les esglésies i l'Estat, i la neutralitat de l'Estat respecte de les religions i els moviments seculars. L'article 16.3 de la Constitució espanyola prescriu que “cap confessió tindrà caràcter estatal. Els poders públics tindran en compte les creences religioses de la societat i mantindran les consegüents relacions de cooperació amb l'Església catòlica i les altres confessions”.

El principi de laïcitat implica, per tant:

1. Reconèixer el pluralisme religiós de la nostra societat i afavorir la seva acomodació.

2. La separació i la no confusió entre els fins propis de l'Estat i tradicions religioses.
3. La neutralitat dels poders públics, per sobre del confessionalisme i del laïcisme excloents.

4.3. L'aplicació de la laïcitat a Catalunya

L'aplicació d'un concepte de laïcitat porosa a Catalunya implica la necessària cooperació de les administracions amb les confessions religioses en la recerca compartida d'uns fonaments acceptats de raons imparcials. Igualment, aquesta laïcitat suposa, per part de les tradicions religioses, el respecte cap a la legítima autonomia de l'àmbit polític, sense que això impliqui que els membres de les confessions es vegin privats d'intervenir de manera activa en la vida social, cultural, política i econòmica del país del qual formen part.

El principi jurídic de l'aconfessionalitat obliga l'Estat a respectar i a fer respectar el pluralisme de creences que existeix en la societat civil. El principi d'igualtat prohibeix que qualsevol persona pugui ser discriminada per les seves creences, garanteix al ciutadà el dret a l'exercici privat i públic d'aquestes i reconeix a cada confessió o bé organització social el dret a organitzar-se d'acord amb els seus principis. El límit que estableix la laïcitat és, bàsicament, el principi d'ordre públic i que l'exercici d'aquests drets no lesioni la Declaració Universal dels Drets Humans (1948), actualment tutelats en els sistemes jurídics de les societats obertes.

El laïcisme, en canvi, és aquella actitud que exclou o pretén excloure la presència del fenomen religiós de qualsevol àmbit polític, social, cultural, econòmic, educatiu o sanitari de la societat. Pretén impedir l'expressió de la vivència religiosa més enllà dels límits de la privacitat.

Apostem per una laïcitat incloent i ens definim contraris a tot intent de negar i reduir el fet religiós i, per extensió, espiritual, al marc de l'estricta privacitat. Entenem que aquesta reducció comporta una substancial pèrdua per a la societat i per a l'estat democràtic des de moltes perspectives i un risc de fractura de la societat. El poder religiós, com a institució, pot estar represen-

tat en el concert europeu i de les nacions al servei del bé comú i dels interessos superiors de la consciència humana, dins del marc del reconeixement dels drets humans. Aquest marc suposa una nova forma d'existència: descentrada, expropiada, que condueix a existir per als altres; que suposa també adoptar una actitud fonamental de servei.

4.4. Vers la construcció d'una cultura pública comuna

El canvi de paradigma al qual ens veiem abocats comporta noves oportunitats i també nous riscos. Les antigues institucions de socialització (l'escola, el treball, la família, etc.) ja no ofereixen als individus unes orientacions tan clares de comportament com en el passat. Per tant, davant del risc d'afebliment del vincle social i de les violències que amenacen la nostra societat, les persones han de reconstruir de forma més activa aquest lligam social. Per tal de combatre la bel·ligerància de tot tipus i el replegament en comunitats tancades, s'ha de construir una cultura pública comuna (tal com queda reflectit en el Pacte nacional per a la immigració 2008). Això comporta una reflexió sobre les pròpies tradicions (filosòfiques, humanistes, religioses i altres) per tal d'inventar les regles de vida comuna.

4.5. Elements per una recta comprensió de l'aconfessionalitat de l'Estat

En aquest sentit, l'aconfessionalitat de l'Estat no es pot presentar com una simple relació de neutralitat que relleva la dimensió religiosa o espiritual, menys encara com una forma de religió civil que imposi els seus valors, les seves creences i els seus rituals. Aquesta inclou quatre elements: la no confessionalitat de l'Estat, la llibertat religiosa, que transcendeix la llibertat de culte, la no ingerència del poder civil dins el domini de l'esfera religiosa, i un marc garant de les condicions de diàleg igualitari.

La presència de la religió en les societats democràtiques es legitima des dels drets de la ciutadania, ja que són aquests els que, en l'exercici de la sobirania, decideixen sobre les formes concretes d'organitzar la convivència. Aquests drets emparen els principis sobre els quals es basa una cultura polí-

tica comuna. Per sota d'aquesta cultura comuna reconeguda per tots els seus diferents membres, apareix una densa xarxa de lleialtats i concepcions del bé col·lectives o individuals que no són contràries a una moral comuna. Les normes concretes que regulen les interaccions seran més legítimes com més consensuades hagin estat entre la diversitat dels seus membres.

4.6. La importància de la recta comprensió de l'esfera pública i privada

El problema actual és saber què s'entén per esfera pública i privada. Si per esfera pública s'entén l'àmbit de l'Estat, la religió se n'ha de mantenir al marge, com prescriu la laïcitat. Si per esfera pública s'entén la societat civil i els espais on interactuen els seus diversos membres (com ara l'escola, el treball, etc.), les tradicions religioses han de tenir cabuda en l'àmbit públic en igualtat.

5. LA GESTIÓ DE LA DIVERSITAT RELIGIOSA DINS DEL MARC JURÍDIC VIGENT

La Constitució espanyola de 1978 garanteix en el seu article 16.1 la llibertat religiosa. Aquest article va ser desenvolupat posteriorment en la Llei orgànica de llibertat religiosa, de 5 de juliol de 1980. Així mateix, d'acord amb l'article 10.2 de la CE, les normes relatives als drets fonamentals i a les llibertats que la Constitució reconeix, s'interpretaran de conformitat amb la Declaració Universal de Drets Humans i els tractats i acords internacionals sobre les mateixes matèries ratificades per Espanya.

5.1. Què és la llibertat religiosa

La llibertat religiosa constitueix el primer principi que defineix l'actitud de l'Estat en matèria religiosa. Quan això succeeix, a més de prohibir qualsevol coacció sobre el ciutadans i la substitució de l'acte de fe d'aquells, l'Estat es prohibeix a si mateix qualsevol concurrència amb els ciutadans en qualitat de subjecte d'actes o actituds davant la fe i la religió, siguin del signe que siguin.

La llibertat de creences, religiosa o secular, representa el reconeixement d'un àmbit d'actuació constitucionalment immune a la coacció estatal garantit en l'article 16 CE i, com a conseqüència d'això, empara que es puguin professar les creences que hom desitgi i conduir-se d'acord amb aquestes, així com mantenir-les davant tercers (Acta 55/1985, de 24 de juliol, del TC, i STC 46/2001, de 15 de febrer).

Malgrat això, el fet que l'article 16.1 de la CE garanteixi la llibertat religiosa i a continuació proclami la laïcitat de l'Estat en l'apartat 3 del mateix precepte constitucional, no s'ha d'entendre en el sentit que l'Estat es desentengui de la qüestió religiosa, sinó més aviat tot el contrari. Els poders públics han d'adoptar les mesures necessàries per facilitar que l'exercici del dret de llibertat religiosa sigui real i efectiu (art. 9.2 CE), i per això tindran en compte les creences religioses de la societat i mantindran les conseqüents

relacions de cooperació amb les confessions religioses (STC 166/1996, de 28 d'octubre, FJ 2).

D'aquesta manera, es posa de manifest la relació inexcusable entre el dret de llibertat religiosa i el principi de laïcitat, els dos proclamats en l'article 16 de la CE, sent aquest últim pressupòsit clau per a la convivència pacífica entre les diferents conviccions religioses presents en la societat espanyola, que és plural i democràtica (art. 1.1 CE).

D'altra banda, la Llei orgànica de llibertat religiosa de 1980, en el seu article 2.1 estableix que la llibertat religiosa i de culte comprèn, entre d'altres, el dret de tota persona a:

1. Professar les creences religioses que hom elegeixi o no professar-ne cap.
2. Practicar els actes de culte i rebre assistència religiosa de la seva pròpia confessió.
3. Commemorar les seves festivitats.
4. Rebre formació i informació religiosa de tota índole.
5. Reunir-se i manifestar-se públicament amb finalitats religioses.
6. Establir llocs de culte o de reunió amb finalitats religioses.
7. Difondre les pròpies creences i mantenir relacions amb la seva i amb altres confessions religioses.

5.2. Els límits de la llibertat religiosa

Com tots els drets fonamentals, la llibertat religiosa també té uns límits. Així, l'article 3.1 de la Llei orgànica de llibertat religiosa estableix que: "L'exercici dels drets dimanants de la llibertat religiosa i de culte té com a únic límit la protecció del dret dels altres a l'exercici de les seves llibertats públiques i drets fonamentals, així com la salvaguarda de la seguretat, de la salut i de la moralitat pública, elements constitutius de l'ordre públic protegit per la llei en l'àmbit d'una societat democràtica". Aquesta fórmula utilitzada en l'art. 3.1 de la LOLR sembla constituir una síntesi de l'article 9.2 del Conveni per a la protecció dels drets humans i llibertats fonamentals (Roma, 4 de

novembre de 1950), que diu literalment: “La llibertat de manifestar la seva religió o les seves conviccions no pot ser objecte de més restriccions que les que, previstes per la Llei, constitueixin mesures necessàries en una societat democràtica per a la seguretat pública, la protecció de l’ordre, de la salut o de la moral pública, o la protecció dels drets i les llibertats dels altres”.

5.3. La normalització de la llibertat religiosa en les societats obertes

La llibertat religiosa, a més de la dimensió individual, també té la dimensió col·lectiva. Des d’aquest punt de vista, una societat oberta, com la catalana, ha de ser capaç d’integrar i donar cobertura i solucions a l’acomodació de la diversitat de creences i de conviccions tant de la ciutadania com de les confessions i de les comunitats religioses.

Això no obstant, certes qüestions poden provocar conflictes en l’exercici dels drets fonamentals, con el de la llibertat religiosa, entre diferents individus i col·lectius. En aquestos casos, serà necessari saber gestionar la diversitat religiosa i portar a terme un procés plural de creació de normes per trobar la solució més adient.

6. RECOMANACIONS D'ORDRE PRÀCTIC

Davant del fenomen de la diversitat religiosa, desitgem fer unes recomanacions preventives per tal que la diversitat no sigui concebuda com un obstacle a la convivència, sinó una ocasió per créixer, per eixamplar els propis horitzons i ampliar significativament el capital espiritual i social del país.

Els criteris que regulen aquestes recomanacions són:

1. El reconeixement de la dignitat inherent de les persones.
2. El respecte dels drets de llibertat de pensament, de consciència, de religió i de culte.
3. El respecte del dret a l'exercici públic (social) de la religió.
4. El respecte del dret a no pertànyer a cap confessió religiosa.
5. El respecte a la pluralitat religiosa.
6. La defensa del bé comú per damunt de qualsevol pràctica individual que atempti contra aquest bé comú.
7. La laïcitat o separació entre poder polític i creences religioses i distinció entre l'espai públic (el que és compartit per tothom) i l'espai privat (el que interessa a un o a molts lliurement associats).

Aquestes recomanacions tenen diferents destinataris:

6.1. Institucions educatives

Les institucions educatives són un lloc de trobada de col·lectius diferents i tenen un paper essencial en la construcció de la ciutadania del futur. Entenem que són un factor essencial en l'edificació d'una bona convivència entre les diverses tradicions espirituals i religioses. Per això, considerem que:

1. Les institucions educatives han d'informar exhaustivament dels nivells de comprensió de la diversitat religiosa existent.
2. Han de treballar activament per desfer prejudicis negatius i trencar tòpics.
3. Han d'aprendre a viure en la diversitat reconeixent la igualtat de drets i en la cerca dels valors comuns en les tradicions religioses. També han

de posar de manifest la seva contribució al desenvolupament de les societats democràtiques.

4. Han de combatre l'analfabetisme simbòlic i religió que incapacita per a la comprensió de les obres culturals.
5. Han de fomentar l'organització cooperativa i dialògica del centre per a la prevenció o resolució de conflictes de caire interreligiós i intercultural.
6. Han de fomentar la diversitat en el cos d'educands de manera que s'habituin a conviure en la pluralitat.

6.2. Mitjans de comunicació

Els mitjans de comunicació tenen un paper clau en la bona gestió de la diversitat religiosa i espiritual que hi ha en el nostre país. Al deure d'informar amb veracitat, s'hi suma el deure de tractar respectuosament la diversitat religiosa en el conjunt de la ciutadania. Entenem que molts ciutadans es construeixen una imatge de les tradicions religioses a partir de la presentació que en fan els mitjans de comunicació. Per això, els fem les recomanacions següents:

1. Presentar, amb el màxim respecte i dignitat, la diversitat de tradicions religioses, evitant en tot moment la caricatura.
2. Ser especialment respectuosos amb les minories religioses que hi ha en el nostre país, fent-les visibles com a una realitat pròpia, integrada i diversa en el seu si.
3. Presentar la diversitat com una oportunitat, fent visibles els exemples de convivència i col·laboració mútua.

6.3. Administracions públiques

Les administracions públiques estan al servei de la ciutadania i es fonamenten en el principi d'equitat. Forma part dels seus objectius facilitar la vida dels ciutadans i potenciar relacions de bona convivència entre ells. Per això, recomanem a les administracions públiques:

1. Disposar d'un registre d'entitats religioses, que actualment està únicament reservat al Ministeri de Justícia.
2. Actualitzar la Llei de llibertat religiosa (1980) a la llum dels canvis i necessitats que experimenta la nova societat.
3. Crear els consells de la diversitat religiosa dins dels àmbits municipals, autonòmic i estatal, com a òrgans independents i no vinculants, que recullin la diversitat existent i ofereixin orientacions per a la prevenció o resolució de conflictes.
4. Crear la Casa de les Religions, on sigui possible la trobada entre les diverses opcions religioses i espirituals en un pla d'equitat.
5. Potenciar la integració de les noves comunitats religioses en la cultura i en la llengua pròpia del país.¹
6. Formar tècnics, mediadors i membres de diferents confessions religioses en el coneixement de les diverses tradicions religioses que s'apleguen en el mapa de Catalunya.
7. Potenciar campanyes en què la diversitat es vegi com una oportunitat per enriquir la cultura i el patrimoni intangible del país, desenvolupar iniciatives en la defensa de la vida i la dignitat de la persona humana.
8. Difondre les guies per al respecte a la pluralitat d'opcions religioses elaborades per la Direcció General d'Afers Religiosos des de la seva posada en marxa: 1. Guia per al respecte a la diversitat de creences en l'àmbit funerari, 2. Guia per al respecte a la pluralitat religiosa en l'àmbit hospitalari, 3. Guia per a la gestió de la diversitat religiosa en l'àmbit dels cementiris, 4. Guia per al respecte a la diversitat de creences en l'àmbit penitenciari, 5. Guia per a la gestió de la diversitat religiosa als centres educatius.
9. Combatre tot tipus de fanatisme que pugui vulnerar greument les democràcies i el respecte a les llibertats civils de la ciutadania
10. Elaborar una Guia de bones pràctiques sobre la gestió de la diversitat

¹ Vegeu la Llei d'acollida del Parlament

religiosa a l'espai públic a partir d'actuacions d'èxit contrastades empíricament.

6.4. Organitzacions de treball

Les organitzacions de treball són lloc de trobada de col·lectius distints, també àmbit d'integració i de creació de valor. Entenem que la bona gestió de la diversitat religiosa en el si de les organitzacions de treball és fonamental per al bon desenvolupament de l'activitat productiva i econòmica del país. Per això, recomanem:

1. Crear consells assessors formats amb membres de les minories culturals, com a organisme per fomentar la formulació de polítiques de diversitat. Premiar les empreses que tinguin aquest instrument.
2. Promoure l'autoorganització dels diferents col·lectius per identificar necessitats i demandes de la plantilla.
3. Encoratjar un procés de formació per sensibilitzar sobre la gestió i els beneficis de la diversitat cultural en el món laboral, mostrant que té un paper clau per reduir conflictes, però sobretot perquè fa l'empresa més competitiva.
4. Crear una plantilla multicultural, ja que projecta avui en dia una imatge moderna de la companyia. L'Administració pública pot promoure un catàleg d'empreses multiculturals.
5. Desenvolupar un pla d'acollida per als treballadors/es nouvinguts.
6. En el món laboral la presència d'alguns grups està subrepresentada i especialment en nivells de responsabilitat. Oferir mesures de suport des de l'Administració que contrarestin mecanismes de discriminació històrica.

6.5. Institucions de sanitat²

Les institucions de salut són lloc d'acollida obert a tots els ciutadans que es fonamenten en el principi de no exclusió. També allí hi ha persones de

² Les indicacions aquí exposades són de <http://www.gencat.cat/governacio/afersreligiosos/guies>

col·lectius espirituals i religiosos diferents. Amb vista a la bona gestió de la diversitat en aquestes institucions, recomanem:

1. Respecte dels drets fonamentals de les persones, amb especial atenció als drets de les persones malaltes.
2. Atès que quan manca la salut les persones ens tornem particularment vulnerables, cal tenir cura especial de l'adscripció religiosa per tal que se sentin acompanyades en moments d'extrema sensibilitat.
3. Aplicació de la Carta de drets i deures dels ciutadans en relació amb la salut i l'atenció sanitària.

7. CONCLUSIÓ

El nostre país assolirà la seva maduresa en la mesura que les diverses identitats culturals, cosmovisionals i religioses que el constitueixen –tant personals com comunitàries– no competeixin entre si, sinó que comparteixin la seva riquesa humana i espiritual.

En la declaració presentada [o en les planes d'aquest document] hem tractat de mostrar que aquesta qüestió ateny dos àmbits: l'assimilació d'una laïcitat positiva –o aconfessionalitat– per part dels organismes de govern civil, els quals han de vetllar per la igualtat de dret i oportunitats de totes les comunitats religioses; i les mateixes comunitats religioses, cridades a fer camí amb les altres i vers les altres en l'espai comú de la convivència ciutadana.

La pluralitat en la qual vivim, fruit de la globalització, és un dels majors reptes que ens trobem en el moment actual de la història. Dependrà no només de les institucions governamentals sinó de cada ciutadà i ciutadana, i de les comunitats religioses a les quals pertanyen, que aquesta diversitat no sigui font de conflictes, sospites o crispacions, sinó ocasió de crear una societat humana i espiritualment més rica i més ampla, capaç d'integrar els valors de cada identitat i pertinença religiosa en la causa comuna de la comunitat humana. Així, en lloc d'identitats blindades podran créixer identitats poroses, capaces no només de conuiuïre entre elles sinó fins i tot de créixer juntes.

Més que mai tenim l'oportunitat que, en un marc legal de laïcitat que vetlli per l'equidistància dels drets i deures de tothom, les comunitats religioses puguin viure i compartir els llegats de saviesa mil·lenària dels quals són dipositàries, de manera que no només vetllem pels propis drets i deures sinó també pels dels altres, com si fossin els nostres.

Barcelona, desembre 2011

8. APÈNDIX: VOCABULARI ESSENCIAL

Aculturació: en l'àmbit de la sociologia, terme que fa referència a l'intercanvi de trets culturals per part de dos o més grups culturalment diferents que entren en contacte tot creant nous patrons de comportament dins de cada grup però sense eliminar les diferenciacions.

Agent social: individus (p. e. pares, educadors, líders religiosos, etc.) i institucions (p. e. l'escola o una comunitat religiosa) que contribueixen a la integració dels individus de forma activa en la societat de la qual formen part.

Comunitat religiosa: en l'àmbit sociològic fa referència a un grup de persones dins d'un espai determinat que s'identifica per les seves creences religioses comunes, tot constituint un grup diferenciable amb una forma de veure el món, uns costums i una ètica ben determinades.

Confessió religiosa: dintre del context de les diverses religions del món, terme que delimita un grup religiós específic que s'ha desenvolupat al llarg de la història posant l'accent en creences, pràctiques i qüestions doctrinals que el diferencien d'altres grups.

Diàleg interreligiós: procés d'apropament, coneixement mutu i col·laboració entre dos o més grups religiosos. El procés de diàleg entre les religions implica al mateix temps un diàleg intrareligiós dintre de les comunitats religioses que dialoguen.

Diversitat / pluralisme religiós: a nivell sociològic fa referència a la diversitat de religions presents dins d'una societat específica; a nivell polític es refereix a un aspecte de l'organització social dels estats que assegura la coexistència d'elements / subjectes religiosos diversos sense fer perdre la identitat particular.

Espai públic: espai social (físic i/o conceptual) on els membres d'una societat exerceixen els deures ciutadans i on es negocien els interessos dels diversos grups socials a nivell polític, econòmic i identitari.

Globalització: terme inicialment aplicat a l'economia que expressa el procés de circulació mundial d'idees, grups humans, modes i creences amb la consegüent aculturació de grups socials i culturals, tot produint una transformació de les societats específiques.

Hermetisme comunitari: actitud exclusivista i autoreferent per part d'un grup religiós concret que l'allunya dels interessos comuns de la societat de la qual forma part.

Laïcisme: concepció política derivada de la laïcitat que sosté que la realitat religiosa d'una societat ha de limitar-se a l'esfera privada i no a la pública.

Laïcitat: concepció política moderna que defensa l'organització política de la societat amb una clara separació entre el poder polític i el religiós. Existeixen diverses formes de laïcitat com ara la separatista, l'autoritària, l'anticlerical, la de reconeixement, etc.

Llibertat religiosa: principi que defensa la facultat de decidir individual o col·lectiva, pública o privada, per manifestar les pròpies conviccions religioses a nivell de culte, educació i creences, de canviar de credo religiós o de no seguir-ne cap, tal com s'estipula en l'article 18 de la Declaració Universal dels Drets Humans.

Religió civil: terme originalment concebut pel filòsof francès Jean Jacques Rousseau i posteriorment desenvolupat pel sociòleg nord-americà Robert Bellah, en referència a la religió transcendent i universal d'una nació, que es fa palesa en les creences comunes d'un poble i que es concreta en símbols i rituals que van més enllà d'un grup religiós específic.

Societat oberta: ideal de societat desenvolupat pels filòsofs Henri Bergson i Karl Popper en què el govern constituït actua de forma dialogant i tolerant i els mecanismes polítics es fonamenten en la flexibilitat i en la transparència.

CONSELL ASSESSOR PER A LA DIVERSITAT RELIGIOSA

Funcions del Consell Assessor

El Decret 184/2013, de 25 de juny, de reestructuració del Departament de Governació i Relacions Institucionals, a l'article 62, estableix les funcions del Consell Assessor per a la Diversitat Religiosa:

El Consell Assessor per a la Diversitat Religiosa, creat pel Decret 326/2011, de 26 d'abril, i configurat com a òrgan col·legiat assessor del departament competent en matèria d'afers religiosos en la implementació de les polítiques en matèria d'afers religiosos relacionades amb les diferents esglésies, confessions i comunitats religioses que acompleixen la seva activitat a Catalunya, té la composició, les funcions i el règim jurídic previst en aquest Decret.

Són funcions del Consell Assessor per a la Diversitat Religiosa:

- a) Assessorar o informar la persona titular del departament de la Generalitat de Catalunya competent en matèria d'afers religiosos de la Generalitat sobre les qüestions que li siguin plantejades.*
- b) Proposar les actuacions o els plantejaments que consideri adequats en el marc de les relacions amb les diferents esglésies, confessions i comunitats religioses que acompleixen la seva activitat a Catalunya.*
- c) Assessorar i donar suport, a petició de la persona titular del departament de la Generalitat de Catalunya competent en matèria d'afers religiosos, en les relacions de col·laboració o de cooperació que impliquin la participació del Govern o del Parlament de Catalunya en institucions de l'Estat o en organitzacions internacionals.*

Composició del Consell Assessor

En els seus dos primers anys de funcionament, el Consell Assessor per a la Diversitat Religiosa ha estat integrat per onze persones i presidit pel Dr. Francesc Torralba i Roselló.

Francesc Torralba i Roselló

(Barcelona, 1967) Doctor en Filosofia per la Universitat de Barcelona i doctor en teologia per la Facultat de Teologia de Catalunya. Professor de la Universitat Ramon Llull de Barcelona. Ensenya Història de la Filosofia contemporània i Antropologia filosòfica i alterna la seva activitat docent amb l'ofici d'escriure. Director de la Càtedra Ethos d'ètica aplicada a la Universitat Ramon Llull. Forma part de diversos comitès d'ètica. El 2011 va ser nomenat per Benet XVI consultor del Consell Pontifici de la Cultura de la Santa Seu.

Publica en diverses revistes especialitzades i també és molt present en els mitjans de comunicació. Al llarg de la seva trajectòria professional ha rebut diferents premis d'assaig en llengua catalana i ha publicat més de setanta llibres de filosofia sobre temes molt variats. Està essencialment preocupat per articular una filosofia oberta al gran públic que pugui alternar profunditat i claredat alhora.

Maria Teresa Areces Piñol

(Lleida, 1956) Doctora en Dret per la Universitat de Barcelona. Cate-dràtica de Dret Eclesiàstic de l'Estat de la Universitat de Lleida. Durant dotze anys fou degana de la Facultat de Dret i Economia de la Universitat de Lleida, i actualment n'és la secretària general. Ha sigut vocal del Consell Rector de l'Institut d'Estudis Autònoms de la Generalitat de Catalunya. Ha dedicat la recerca a la llibertat religiosa, dret de família, dret canònic, les relacions entre les confessions i les administracions públiques i l'objecció de consciència. D'entre els llibres i la multitud d'articles publicats destaca *El principio de laicidad en las jurisprudencias española y francesa*. Actualment prepara un llibre sobre la prohibició del burca a Europa i Espanya. Ha estat síndica municipal de Lleida.

Lena de Botton Fernández

(Barcelona, 1976) Doctora en Sociologia per l'École des Hautes Études en Sciences Sociales (EHESS) de París. En l'actualitat és professora del

departament de teoria sociològica, filosofia del dret i metodologia de les ciències socials de la Universitat de Barcelona. Coordina el Grup de Diàleg Interreligiós del Centre Especial en Teories i Pràctiques Superadores de Desigualtats (CREA) de la Universitat de Barcelona. Les seves línies d'investigació se centren principalment en els àmbits d'immigració, identitat cultural, dona immigrant, diàleg interreligiós i escola inclusiva. Destaquen sobretot les seves contribucions al voltant de les aportacions que les dones musulmanes estan fent al discurs feminista internacional.

Miquel Calsina Buscà

(Torroella de Montgrí, 1970) Llicenciat en Ciències Polítiques i de l'Administració per la Universitat Autònoma de Barcelona i diplomat en Ciències de les Religions per la Facultat de Teologia de Catalunya. Professor de ciència política i sociologia a la Facultat de Comunicació i Relacions Internacionals de la Universitat Ramon Llull. També imparteix docència a l'Institut Superior de Ciències Religioses de Barcelona. Director del Centre d'Estudis Jordi Pujol i director de la revista de pensament social contemporani *VIA (Valors / Idees / Actituds)*. Membre del Patronat de la Fundació Joan Maragall. Ha coordinat la publicació d'obres col·lectives com ara *Religions i espiritualitat en un món en crisi*, *Valors útils per a la Catalunya del futur* o *Catalunya, reptes ètics*.

Lluís Duch i Álvarez

(Barcelona, 1936) Doctor en antropologia i teologia per la Universitat de Tübingen i professor emèrit de la Facultat de Ciències de la Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona, de l'Institut Superior de Ciències Religioses Sant Fructuós de Tarragona, i de l'Abadia de Montserrat. És monjo de Montserrat des del 1961. Ha estudiat els diferents llenguatges dels universos simbòlics i mítics i la seva concreció en la vida quotidiana dels nostres dies. Ha traduït al català i al castellà escrits de Luter, Müntzer, Silesius, Schleiermacher i Bonhoeffer. És autor de més de cinquanta llibres i opuscles, i de tres-cents articles i col·laboracions en obres col·lectives.

Francesc Xavier Marín i Torné

(Gironella, 1963) Doctor en Filosofia, diplomat en Ciències de la Religió i expert professional en cultura, civilització i religió islàmiques. És professor de la Universitat Ramon Llull —on és investigador principal del Grup de Recerca «Identitat i Diàleg Intercultural»— i dels Instituts Superiors de Ciències de la Religió de Barcelona i de Vic. També és professor de diversos cursos de màster i postgrau sobre immigració, educació intercultural i desenvolupament a l'Àfrica. Ha estat professor convidat d'islam a la Universitat de Barcelona i a la Universitat Autònoma de Barcelona. Exerceix de secretari de la FAR (Associació interconfessional per a l'estudi del fet religiós) i és membre d'honor de les associacions ETHNOS i ORIGENS.

Xavier Melloni i Ribas

(Barcelona, 1962) Jesuïta. Doctor en Teologia i llicenciat en Antropologia Cultural. Membre de Cristianisme i Justícia, i professor a la Facultat de Teologia de Catalunya i a l'Institut de Teologia Fonamental de Sant Cugat. Va ser membre del Consell Assessor del Parlament de les Religions del Món (Barcelona 2004). Viu i col·labora en el Centre Espiritual “La Cova de Sant Ignasi”, a Manresa. És autor de diverses publicacions sobre teologia, mística, diàleg interreligió, espiritualitat ignasiana, entre d'altres.

Yaratullah Monturiol i Virgili

(Barcelona, 1961) Islamòloga i estudiosa de l'Alcorà. Conferenciant des del 1994 sobre temes de dona, espiritualitat, islam, diàleg interreligió i interculturalitat. Abraça l'islam el 1985. Cofundadora i presidenta de la primera comunitat de dones musulmanes a Catalunya (1994-2001). També ha estat vicepresidenta de l'Associació UNESCO per al Diàleg Interreligió (2001-2009), representant espanyola a l'EMN (European Muslim Network) dirigit per Tariq Ramadan (2000-2010) i cofundadora el 2008, junt amb Asma Lamrabet, del Grup Internacional d'Estudis sobre Dona i Islam (GIERFI). Ha publicat diversos llibres i articles, i col·laboracions en diferents obres col·lectives.

Nathalie Reverdin Effront

(Watermael Boitsfort, Brabant, Bèlgica, 1958) Llicenciada en Teologia Protestant per la Universitat de Ginebra (Suïssa). Assentada a Catalunya des de l'any 1985 fins al 2011, ha servit les comunitats de Rubí i el Clot, de l'Església Evangèlica de Catalunya. Presidenta de l'Associació UNESCO per al Diàleg Interreligiós del 2000 al 2010. Ha col·laborat amb diversos mitjans (Qüestions de Vida Cristiana, Foc Nou, Dialogal, Radio Rubí, etc.) Actualment resideix al cantó suís de Valais.

Joan-Andreu Rocha Scarpetta

(Bogotà, Colòmbia 1965) Doctor en Història de les Religions i historiadore, vicedegà de periodisme de la Universitat Abat Oliba; professor i director del màster en Església, Ecumenisme i Religions de l'Ateneu Pontifici Regina Apostolorum de Roma, i professor convidat de la Pontifícia Universitat Gregoriana de Roma i de la Universitat de Teheran. Les seves àrees d'especialització se centren en els processos comunicatius de les relacions interreligioses, els mitjans de comunicació i les religions i el periodisme religiós.

Xavier Rubert de Ventós

(Barcelona, 1939) Filòsof, polític, assagista i professor. Llicenciat en dret i doctor en filosofia per la Universitat de Barcelona. Autor d'una extensa producció assagística i filosòfica d'estètica, teoria de la cultura, filosofia pràctica (ètica i filosofia política) i de filosofia general. Ha estat catedràtic d'Estètica i Composició a l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona, i diputat al Congrés i al Parlament Europeu.

Ha estat condecorat amb nombroses distincions, entre les quals destaquen la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya, el Premi Lletra d'Or de la literatura catalana i el Premi Ciutat de Barcelona. Ha format part de la Comissió per la Dignitat, és membre numerari de la Secció de Filosofia i Ciències Socials de l'Institut d'Estudis Catalans i president de l'Institut d'Humanitats de Barcelona.

Generalitat de Catalunya
**Departament de Governació
i Relacions Institucionals**

www.gencat.cat/afersreligiosos
@afersreligiosos